

INTERVJU: VICEGUVERNER CENTRALNE BANKE CRNE GORE MI

TREBAĆE NAM DVIJE DA DOSTIGNEMO E

✉ **Nemanja Lacman**

U ovoj godini možemo računati na oporavak turizma u opsegu od 35 do 50 odsto, što bi rezultiralo rastom BDP-a u rasponu od četiri do sedam odsto, rekao je u intervjuu za Dnevne novine viceguverner Centralne banke Miodrag Radonjić.

Kad se uzme u obzir ovogodišnji pad BDP-a od 15 do 20 odsto, onda će nam, ističe Radonjić, trebati dvije do tri godine da dostignemo performanse domaće ekonomije iz 2019. godine.

DN: Crna Gora se nedavno zadužila 750 miliona eura emitovanjem obveznica na međunarodnom tržištu. Da li je emitovanje obveznica došlo u pravo vrijeme kako bi se obezbijedila finansijska sigurnost?

Radonjić: Kraj godine je vrijeme za svođenje računa, izradu finansijskih izvještaja i objektivnog prezentovanja performansi, pa će tako i u slučaju Crne Gore brzo biti jasno ono što svi znamo, ali čega se pribojavamo. To je suočavanje sa činjenicom da je proizvod naše ekonomije zabilježio pad od gotovo 1/5 u odnosu na prošlu godinu. Ubrzo će nam biti jasno da i najpesimiističnije prognoze o padu BDP-a od 14 odsto i ne izgledaju tako loše u odnosu na ostvarene. Struktura crnogorske ekonomije u kombinaciji sa efektima pandemije dala je svoj ekonomski ishod. Kada pitanje o trenutku izlaska na međunarodno finansijsko tržište sagledamo kroz prizmu prethodno navedenog, jednostavno je doći do zaključka da je vrijeme realizacije posljednje crnogorske obveznice bilo vrlo dobro procijenjeno i pravovremeno, odnosno jasno je da bi kasniji izlazak na međunarodno tržište bio lošiji po Crnu Goru.

Sredstva iz ovog zaduženja omogućice državi da servisira sve svoje obaveze (plate, penzije, socijalna davanja i ostalo) na vrijeme, čak i ako se negativni

efekti pandemije nastave tokom 2021. godine. To je najvažnija činjenica koja potvrđuje opravdanost ove aktivnosti.

Osim što se ovom emisijom učvršćuje finansijska pozicija države, ona ima i drugi, veoma važan efekat, a to je potvrda da Crna Gora ima pristup, prolaz i dobru poziciju na finansijskom tržištu. Jednom riječju - investitori nam vjeruju.

DN: Da li je ohrabrujuće za državu da je potražnja za našim obveznicima, uprkos lošem kreditnom rejtingu, bila veoma velika?

Radonjić: Visoko interesovanje koje je zabilježeno u procesu emisije euro obveznice, uz kreditni rejting kakav jeste, odraz je cijene hartije od vrijednosti, tadašnje ponude novca, ali i očekivanja investitora. Upravo su pozitivna očekivanja investitora doživjela njihovu refleksiju u takozvanom risk apetitu za našim hartijama od vrijednosti. To kako investitori vide nas i kako vide našu budućnost, makar u periodu od sedam godina, kao i koliki rizik su preuzeli je nešto što je važnije od trenutnog risk profila države Crne Gore i to je jedan od najvažnijih razloga za veliko interesovanje.

DN: Da li se može očekivati i kada bolji kreditni rejting države?

Radonjić: Popravka kreditnog rejtinga nije kratkoročan posao, niti je jednostavan. To je višeslojan, kompleksan i sveobuhvatan proces koji sporo daje rezultate. Ipak bi se mogle istaći dvije ključne aktivnosti. Prva bi svakako bila smanjenje budžetskog deficita sa prelaskom u zo-

Radonjić

ODRAG RADONJIĆ ZA DNEVNE NOVINE

DO TRI GODINE EKONOMIJU IZ 2019.

nu suficita, što vodi jačanju sposobnosti da održivo izmirujete kreditne obaveze i smanjite troškove finansiranja. To je posao koji vam sužava mogućnost da trošite nezarađeno i uvodi vas u proces stalnog nadgledanja i preispitivanja racionalnosti potrošnje. Zatim, ništa manje važan je strateški posao na promjeni i popravljajući strukturu crnogorske privrede, što je ujedno i najizazovniji zadatak koji bi trebalo da crnogorski privredni sistem prevede iz stanja visoke koncentracije u servisno-turističkoj privredi ka uravnoteženijem sistemu, sa većim učešćem proizvodnje u poljoprivredi, energetici, kao i nekim industrijskim granama gdje imamo komparativne prednosti. Druga navedena aktivnost će nam proširiti osnovu za ubiranje većih javnih prihoda, pa u sinergiji sa racionalnom potrošnjom možemo računati na jaču fiskalnu i finansijsku poziciju koja će sigurno biti prepoznata i kroz bolji kreditni rejting.

DN: *Pandemija uzrokovana pojavom korona virusa ozbiljno je produbila ekonomsku krizu u svijetu, a nije zaobišla ni Crnu Goru. Da li je Crna Gora reagovala pravovremeno mjerama za pomoć privredi i da li bi one i u budućnosti bile neophodne?*

Radonjić: Pandemija ne samo da je uzdrmala ionako krhki oporavak od prethodne ekonomske krize. već je, mogu se usuditi da kažem, pokrenula jednu sasvim novu, po mom sudu, veoma neobičnu i atipičnu ekonomsku krizu koja se sigurno neće moći opisivati tradicionalnim ekonomskim postulatima, a pogotovo se neće moći liječiti klasičnim mjerama ekonomske i monetarne politike. Ovo što danas živimo zaista jesu tek njeni počeci, a efekti će nas pogađati i u narednim godinama. Počevši od

OSIM ŠTO SE OVOM EMISIJOM UČVRŠĆUJE FINANSIJSKA POZICIJA DRŽAVE, ONA IMA I DRUGI, VEOMA VAŽAN EFEKAT, A TO JE POTVRDA DA CRNA GORA IMA PRISTUP, PROLAZI DOBRU POZICIJU NA FINANSIJSKOM TRŽIŠTU. JEDNOM RIJEČJU - INVESTITORI NAM VJERUJU, KAŽE RADONJIĆ

marta 2020. pa sve do danas, na svjetskom finansijskom tržištu imamo fenomen invertovane prinorne krive, koje su, istorijski gledano, predskazivale recesiju, a rjeđe usporen ekonomski rast. Ta anomalija da sa dužim rokom i time povezanim većim rizikom ne ide i veća cijena, već obrnuto, da je skuplje zaduženje na kratak rok, jasno govori o stepenu nezivjesnosti upravo u kratkom roku. Treba uzeti u obzir da vođenje nekonvencionalne monetarne politike, kao i povezanost monetarnih politika pojedinih ekonomskih zona čini i ova tipična pravila manje sigurnim. Takođe, treba istaći da ova djelimična inverzija nije značajno izražena u procenatnoj razlici, što dodatno ide

u prilog tezi o očekivanju investitora o ekonomskom usporavanju usljed pandemije, ali ne i o recesiji.

Da li je medicina reagovala pravovremenim mjerama na novu, nepoznatu bolest, to ne možemo znati, ali znamo da je uradila najbolje što je mogla raspoloživim lijekovima i instrumentima. To isto mogu reći i za nosioce izvršne i monetarne vlasti u Crnoj Gori.

Imali smo set Vladinih mjera, kao i paletu mjera Centralne banke koje su zaista bile od pomoći u saniranju prvih najtežih udara od totalnog zaključavanja, gdje sve mjere možemo grupisati u dvije skupine: jedne koje su u oblasti davanja subvencija i olakšica čiji je osnov preraspodjela javnih prihoda, i druga grupa monetarnih mjera koje su bile uglavnom oslonjene na odlaganje otplate obaveza, jačanja systemske likvidnosti i relaksacije na strani troškova od rizika. Ono što danas možemo sa sigurnošću reći je da su ove mjere pojedinačno i zajedno u sadejstvu sigurno ublažile veoma teške posljedice pandemije na ekonomski život u Crnoj Gori.

750 MILIONA EURA ZADUŽILA SE CRNA GORA EMITOVANJEM OBVEZNICA, ŠTO ĆE, KAKO SMATRA RADONJIĆ, OMOGUĆITI DRŽAVI DA SERVISIRA SVE SVOJE OBAVEZE U OVOJ GODINI

Da li će u budućnosti biti potrebe da se pomogne ugroženima - sa sigurnošću možemo zaključiti da hoće, i to ne samo produženjem postojećih mjera i olakšica, već i kreiranjem novih. Ovo bi mogao biti svojevrsan test solidarnosti modernog čovjeka i njegovih društvenih zajednica i s tim u vezi možemo očekivati cijeli set inovacija u domenu fiskalne, monetarne, socijalne i politike ekonomskog razvoja.

DN: *Korona virus je na globalnom tržištu izazvao niz problema. Kada se, prema Vašem mišljenju, može očekivati stabilizacija, a zatim i oporavak država, između ostalog i Crne Gore?*

Radonjić: U ovom trenutku je nemoguće procijeniti sve lo-

še posljedice prouzrokovane ovom pandemijom, ali sigurno da će njihov obim prevazići mnoga očekivanja. Vrlo je nezahvalno procjenjivati kada će biti kraj pandemije, ali ipak, neki ciljevi su jasni na putu do potpunog oporavka.

Sa globalnog aspekta, možemo zaključiti da postoje velika očekivanja od postupka vakcinacije koji bi trebalo da bude završen tokom 2021. godine. Ukoliko vakcinacija da rezultate u stvaranju potrebnog imuniteta, možemo očekivati ukidanje svih restrikcija slobodnog kretanja ljudi. Nesmetan protok ljudi je osnov za mnoge privredne grane, a pogotovo za turizam i saobraćaj koji imaju dominantno učešće u crnogorskom domaćem bruto proizvodu, pa će i uticaj očekivanog oporavka imati značajniji uticaj na Crnu Goru zbog same strukture naše privrede, kao što je i negativni uticaj bio izraženiji kod nas nego kod drugih diverzifikovanih privrednih sistema.

Gledano sa lokalnog aspekta, nerealno bi bilo očekivati da će postupak vakcinacije dati očekivane rezultate do početka turističke sezone, ali opet, sigurno neće biti loše kao kad je pandemija počela, pa u tom smislu možemo računati na oporavak turizma u opsegu od 35 do 50 odsto, što bi rezultiralo rastom BDP-a u rasponu od četiri do sedam odsto. Kad se uzme u obzir ovogodišnji pad BDP-a od 15 do 20 odsto, onda će nam trebati dvije do tri godine da dostignemo performanse domaće ekonomije iz 2019.

Centralna banka Crne Gore